

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Зміст

ПРИВІТАННЯ ГОЛОВИ ВЧЕНОЇ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ», АКАДЕМІКА С. В. КІВАЛОВА	17
---	----

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ, ФІНАНСОВОГО ПРАВА

<i>Ківалов Сергій Васильович</i> ДЕРЖАВНА ЦІЛЬОВА ПРОГРАМА ЯК ЗАСІБ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	19
<i>Біла-Тіунова Любов Романівна</i> ОКРЕМІ НОТАТКИ ЩОДО «ПРИНЦИПУ РІВНОГО ДОСТУПУ» І «ПРИНЦИПУ НЕДИСКРИМІНАЦІЇ» У ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ	22
<i>Білоус-Осінь Тетяна Ігорівна</i> ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕДУР ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ ТА НАУКИ	26
<i>Даниленко-Негара Юлія Сергіївна</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВИЛ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ У ЗАКОНОДАВСТВІ ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ	28
<i>Козачук Діана Анатоліївна</i> ЩОДО ОБСЯГУ ПРАВА НА АПЕЛЯЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ	32
<i>Негара Родіон Віталійович</i> УСНІЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ АКТ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ	35
<i>Осадчий Анатолій Юрійович, Закаленко Олена Василівна</i> СТАНДАРТИ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ	38
<i>Слободянюк Марина Анатоліївна</i> ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ.	42
<i>Стрельников Андрій Вікторович</i> АНТИКОРУПЦІЙНА СУБ'ЄКТНІСТЬ ПАТРОНАТНИХ СЛУЖБОВЦІВ: РЕТРОСПЕКТИВА НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	44
<i>Фролова Євгенія Ігорівна</i> ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.	48
<i>Чердинцев Юрій Герасимович</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ АТЕСТАЦІЇ СЛУЖБОВЦІВ МИТНИХ ОРГАНІВ	50
<i>Назарчук Анастасія Валеріївна</i> ЩОДО СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОСТІ ТА ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ У ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ	53
<i>Піть Ігор Юрійович</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ФІНАНСАМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	56
<i>Бевзюк Ангеліна Костянтинівна</i> АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ	59
<i>Данілов Олександр Дмитрович</i> НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СУДОВОЇ СИСТЕМИ	62

Ключові слова: державна цільова програма, публічне адміністрування, взаємодія, органи публічної влади, засіб впливу.

Keywords: state target program, public administration, interaction, public authorities, means of influence.

Біла-Тіунова Любов Романівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри адміністративного і фінансового права,
доктор юридичних наук, професор*

ОКРЕМІ НОТАТКИ ЩОДО «ПРИНЦИПУ РІВНОГО ДОСТУПУ» І «ПРИНЦИПУ НЕДИСКРИМІНАЦІЇ» У ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Одним із визначальних питань теорії державної служби є створення відповідного інституційно-правового механізму забезпечення участі громадян в управлінні справами держави, зокрема шляхом реалізації права на державну службу. Попри те, що цьому питанню, час від часу, приділялася увага вітчизняними науковцями [1–3], ряд важливих аспектів зазначеної проблематики потребують подальших переосмислень теоретичних положень, з урахуванням сучасних політико-правових реалій і новітніх наукових пошуків. Одним із таких аспектів є питання щодо реалізації у сфері державної служби «принципу рівного доступу до державної служби» (принцип рівності доступу) і принципу недискримінації. Видається, що у контексті зазначеного слід звернути увагу на такі моменти.

По-перше, щодо нормативно-правового визначення названих принципів. У контексті державної служби і на конституційному рівні, і на рівні Закону «Про державну службу» [4] визначено принцип рівності доступу: «рівне право доступу до державної служби» (ст. 38 Конституції України) і «рівний доступ до державної служби» (п. 7 ч. 1 ст. 4 Закону). Таким чином, звертає на себе увагу той факт, що і на конституційному рівні, і на рівні Закону «Про державну службу» йдеться про «рівний доступ до державної служби», а не про «рівне право на державну службу». Як видається, між зазначеними словосполученнями є різниця, яка полягає у тому, що рівний доступ до державної служби – це однакові можливості для осіб реалізувати своє право на державну службу (тобто однакові можливості щодо відповідної процедури відбору на державну службу), а не автоматично однакове право на саму державну службу, як це має місце щодо права на: повагу гідності, свободу, особисту недоторканість тощо. Отже, у цьому разі йдеться про спеціальне право, яке особа отримує після дотримання певних, встановлених законом, вимог і процедур. Стосовно принципу недис-

кримінації слід зазначити, що його уперше передбачено ст. 2 Закону «Про основи запобігання і протидії дискримінації» [5] і, як слідує із змісту цього нормативного акта, цей принцип поширюється на ті сфери суспільних відносин, які визначені ст. 4 названого Закону (йдеться про те, що ст. 4 названого Закону передбачає невичерпний перелік суспільних відносин, у т.ч. і державну службу). Окрім цього, відповідно до п. 5 ст. 19 Закону «Про державну службу» щодо громадян, які реалізують своє право на державну службу, не допускаються будь-які форми дискримінації, тобто йдеться про форми дискримінації, визначені ст. 5 Законом «Про основи запобігання і протидії дискримінації». Таким чином, у сфері державної служби діє і принцип рівності доступу до державної служби, і принцип недискримінації.

По-друге, щодо співвідношення названих принципів. Оскільки у сфері державної служби водночас діють два принципи – принцип рівного доступу і принцип недискримінації, виникає закономірне запитання щодо їхнього співвідношення, тобто зіставлення їхньої сутності та обсягу змістовного навантаження. Визначення поняття принципу рівного доступу, наданого у ст. 4 Закону «Про державну службу», свідчить про те, що його зміст становлять: 1) заборона всіх форм дискримінації: йдеться про пряму і непряму дискримінацію, підбурювання до дискримінації, пособництво у дискримінації, утиск (ст. 5). При цьому слід звернути увагу на те, що хоча вказана стаття передбачає вичерпний перелік форм дискримінації, на доктринальному рівні вважається, що цей перелік слід доповнити і такими видами форм дискримінації, як: віктимізація, сегрегація; 2) заборона всіх проявів дискримінації: йдеться про такі форми, як: уникання, психологічний тиск, нерівні умови та права тощо; 3) відсутність незаконних обмежень або надання необґрунтованих переваг іншим особам під час доступу до державної служби. Таким чином, слід зазначити, що поняття принципу рівного доступу визначається через окремі положення, які безпосередньо стосуються принципу недискримінації. При характеристиці сутності принципу недискримінації звертає на себе увагу те, що:

1) його визначення Законом «Про основи запобігання і протидії дискримінації» не передбачено;

2) його зміст становлять: а) забезпечення (для осіб або групи осіб) таких видів рівностей, як: права і свободи; перед законом; можливостей; б) повагу гідності. Зазначене свідчить про те, що сутність і зміст принципу недискримінації визначається через відповідні рівності особи/осіб у їх правах, свободах, можливостях і перед законом. Таким чином, вищенаведене дає підстави зазначити, що принцип рівності доступу визначається через елементи недискримінації, а принцип недискримінації – через відповідні елементи рівності особи/осіб. Водночас, необхідно акцентувати увагу на тому, що за змістовним наповненням поняття принципу недискримінації є більшим за обсягом і містить у собі принцип рівності доступу, тобто принцип недискримінації і принцип рівності доступу співвідносяться як ціле і частка.

По-третє, щодо реалізації правила «правомірної об'єктивно обґрунтованої мети обмеження ознаки дискримінації». З огляду на те, що державна служба являє собою нормативно урегульовану, інституційно-ієрархічну, організаційно-структуровану закриту систему з чітко визначеними правилами та вимогами, вона (державна служба) потребує запровадження певних виключень із принципу недискримінації з дотриманням законодавчо встановлених приписів. Йдеться про те, що у сфері державної служби запроваджено правило «правомірної об'єктивно обґрунтованої мети обмеження ознаки дискримінації». Тобто обмеження ознак дискримінації повинно:

1) мати об'єктивно обґрунтовану мету. У цьому разі йдеться про те, що мета запровадження обмеження ознаки дискримінації має більшу цінність для інтересів держави та суспільства, ніж цінність інтересів особи/групи осіб. Як правило, така мета визначається спеціальними законами у залежності від видів/підвидів державної служби і нею може бути захист: інтересів держави і суспільства, державного суверенітету, конституційного ладу, оборонного потенціалу держави, прав громадян, державної таємниці, громадського порядку і громадської безпеки тощо. Як видається, прикметник «об'єктивно» обґрунтована мета свідчить про те, що ця мета має суспільно-державний характер, а не стосується певної особи або групи осіб, тобто має суб'єктивний характер;

2) бути правомірним, тобто передбаченим тільки законом, який не суперечить Конституції України. Оскільки йдеться про певні обмеження ознак дискримінації (тобто обмеження певних прав і свобод особи), такі обмеження можуть бути визначеними тільки на рівні законів з умовою, що ці обмеження не будуть суперечити Основному Закону. У контексті державної служби слід зазначити, що конституційний принцип «рівного доступу до державної служби», з використанням поняття «доступ» свідчить про те, що спеціальні закони про види/підвиди державної служби можуть передбачати відповідні вимоги та критерії для осіб при реалізації ними права на державну службу. Як видається, такими обмеженнями ознак дискримінації можуть бути: а) громадянство: тільки громадянство України – для всієї державної служби; б) мовна ознака: вільне володіння державною мовою – для всієї державної служби; в) інвалідність: відповідний стан здоров'я і відповідний рівень фізичної підготовки – для служби в органах поліції [6]; г) політичні переконання: запровадження принципу політичної неупередженості [4], або принципу політичної нейтральності [7–9], або принципу безпартійності [10]; д) вік: досягнення або повноліття [4]; або певного віку, зокрема 35 років для Директора БЕБ [7] чи Директора ДБР [8]; або граничного віку [4] тощо.

Таким чином, слід зазначити, що принцип рівного доступу і принцип недискримінації реалізуються у державній службі залежно від її виду/підвиду: 1) для адміністративної служби характерним є те, що для неї обидва принципи є законодавчо визначеними (перший – безпосередньо, другий – опосередковано); 2) спеціальні закони про підвиди спеціалізованої служби не передбачають ні

принципу рівного доступу, ні принципу недискримінації, але ряд із них мають посилання на Закон «Про державну службу», дія якого поширюється на ці підвиди у тій частині, яку не урегульовано спеціальним законом.

Список використаних джерел:

1. Біла-Тіунова Л. Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса : Фенікс, 2020. 628 с.
2. Панова Н. С. Концепт державної адміністративної служби України : дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2021. 444 с.
3. Стець О. М. Державно-службові відносини: сутнісно-понятійна характеристика та галузево-правова ідентифікація : дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2021. 436 с.
4. Про державну службу : Закон України від 16.12.2015 р. № 3723-XII. Дата оновлення: 04.06.2024 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
5. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.12.2012 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.
6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. Дата оновлення: 16.08.2024. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
7. Про Бюро економічної безпеки : Закон України від 28.01.2021 р. Дата оновлення: 30.06.2024. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.
8. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 р. Дата оновлення: 30.06.2021 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>.
9. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.
10. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 р. Дата оновлення: 13.07.2023. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.

Ключові слова: державна служба, право на державну службу, принцип рівності доступу до державної служби, принцип недискримінації, правило «правомірної об'єктивно обґрунтованої мети обмеження ознаки дискримінації».

Keywords: civil service, the right to civil service, principle of equality of access to civil service, principle of non-discrimination, rule of “legitimate, objectively justified purpose of restriction a signs of discrimination”.